ŽIVOT A DIELO CTIBOHA ZOCHA, OTCA IVANA BRANISLAVA

Orava. Roztrúsené dedinky a v nich prikrčené domce. V domcoch poväčšine hlad a bieda. Tak sa dá charakterizovať tento kút Slovenska na začiatku, ale ešte aj v polovici 19. storočia.

Medzi takéto dedinky patrila aj Jasenová. Svoju históriu si začala písať už v roku 1320. Majestátne Chočské vrchy, z ktorých najviac oblaky rozčesával Veľký Choč ako najvyšší, bol viac svedkom utrpenia ľudu ako jeho blahobytu. Jasenová sa od ostatných dedín líšila hádam len zástavbou zrubových podmurovaných domov, ktoré boli roztrúsené nielen popri ceste, ale aj popri potoku. Obyvatelia hľadali obživu v blízkych lesoch a na horských stráňach ako drevorubači a pastieri oviec, čo je neodlučiteľnou súčasťou života ľudí v podhorských dedinách. V roku 1836 si obyvatelia Jasenovej postavili evanjelický kostol a o rok neskôr si za evanjelického farára pozvali Ctiboha Zocha, ktorého pôvodné meno bolo Timotej Cochius. Jeho otec Pavol Cochius sa usadil vo Veľkej Vsi pri Dolnom Kubíne, kde pôsobil ako pomocný kňaz a učiteľ. V roku 1792 sa stal rektorom a kazateľom vo Veličnej. O rok sa oženil s Máriou Bobrovníckou z Ľubietovej. Po jej smrti (umrela na suchoty) sa v roku 1804 oženil s Helenou Janovicovou, s ktorou žil štyridsaťštyri rokov. Zo štyroch detí, ktoré spolu mali, naživo ostal Timotej (Ctiboh). Ctiboh sa narodil 15. marca 1815. Stredné školy navštevoval v Kežmarku v rokoch 1826 – 1829, v Gemeri v rokoch 1829 – 1831, v Banskej Štiavnici v rokoch 1831 – 1833 a v Bratislave v rokoch 1833 – 1837. Už počas štúdií, v roku 1830, sa v Liptovskom Mikuláši spoznal s Gašparom Belopotockým-Fejérpatakym. Práve uňho sa mohol zoznámiť s českými knihami a časopismi, nazrieť do korešpondencie českých a slovenských vlastencov. Svoj záujem o slovenskú, slovanskú i nemeckú literatúru si prehlboval počas štúdií na bratislavskom evanjelickom lýceu. Tu sa zapojil do práce Spoločnosti česko-slovanskej, kde bol aj tajomníkom. V tomto období vznikli jeho básnické prvotiny, medzi ktoré patria aj a *ě č*

Na historickej devínskej schôdzke 24. apríla 1836, keď skupina študentov združená okolo Ľudovíta Štúra podnikla výlet, prijali program pozdvihnutia slovenského národa. Ľudovít Štúr tento deň označil za „národní svátek“. Práve tu zaznela z úst Ctiboha Zocha báseň, ktorej revolučnosť sa natrvalo vryla do pamäti účastníkov.

J. M. Hurban v Štúrovom životopise sa domnieval, že ide už o úplne stratenú Zochovu ódu, z ktorej si zapamätal iba prvé dvojveršie. Táto Zochova óda, ktorá urobila na štúrovcov nachádzajúcich sa na Devíne silný dojem, sa predsa zachovala. Našiel ju PhDr. V. Matula, DrSc., v archíve O. M. Boďanského v Kyjeve. Zochova óda, ktorá má názov *ť* pôsobí hlbokým dojmom pre svoj vlastenecký zápal a volanie po samostatnosti a slobode. Jedno zo záverečných dvojverší prevoláva:

ě ř
ř ě

Bol autorom aj iných básní, ktoré sa zhudobnené spievali v kruhu štúrovcov, ako básne *ť ď* a podobne.

V úzkej spolupráci s Ľudovítom Štúrom zredigoval v roku 1836 almanach Spolu s ním sa pokúšal založiť spisovateľský spolok na vydávanie kníh. Zasahoval aj do vývinu slovenského jazyka. Zostavil diferenčný česko-slovenský slovník, dnes už nezvestný, ktorý mal 220 strán.

V štúdiu mienil pokračovať v Nemecku, ale choroba mu to nedovolila, preto v novembri 1837 nastupuje za farára do Jasenovej. Jeho národnobuditeľské snaženie a organizačné schopnosti sa prejavujú už v prvom roku jeho pôsobenia na Orave. Spolu s otcom a Jurajom Matúškom, národnokultúrnym dejateľom, založili Oravské učiteľské bratstvo. Zohralo záslužnú úlohu pri rozvoji školstva na Orave. Ctiboh Zoch zakladal aj spolky miernosti a nedeľné školy. Organizoval zbierky a bol autorom piesní pre *ě* (1842), do ktorého sa však pre svoj slobodomyselný ráz všetky nedostali. Ctiboh Zoch bol zakladateľom a členom spolku Tatrín. Do poslal v mene oravskej inteligencie osvedčenie za spisovnú slovenčinu a zo Štúrovho podnetu napísal proti Kollárovmu spisu obsiahlejšiu rozpravu *č* (1846), ktorá však pre veľké zásahy cenzúry nemohla vyjst tlačou (vyšla až v roku 1958).

Svoje príspevky posielal do a Práve v týchto novinách odrážal útoky na slovenčinu. Recenzoval slovenské knihy a časopisy a dostával sa do vyostrených polemík. Významná je jeho recenzia Hurbanových *ľ*

Za aktivitu v revolučných rokoch 1848-1849 bol od mája 1849 väznený na viacerých miestach, až v Arade. Po troch mesiacoch sa vrátil opäť na faru do Jasenovej.

Po revolúcii, keď sa presvedčil o úskočnosti politiky viedenského dvora, v anonymne vydanej veršovanej skladbe sa vyrovnal najmä s maďarónskou zemianskou aristokraciou.

Zostavil ktorý spolu s obrannými spismi náboženského charakteru ostali v rukopisoch. Zbieral materiály k životopisom významných slovenských osobností. Prispel heslami aj do Riegrovho *č*

Na cirkevnom poli v takzvaných patentálnych bojoch (od roku 1859) bránil národné záujmy proti vzrastajúcim maďarizačným tendenciám. Zúčastnil sa na Memorandovom zhromaždení v Martine 6. a 7. júna 1861. Po vzniku Matice slovenskej v roku 1863 bol činný v jej výbore, kde ho poverili vedením jazykového a slovníkového odboru. Vtedy už zbieral nárečový materiál pre pripravovaný slovník slovenského jazyka, ktorý zostal jeho celoživotným snom. Osobnosť Ctiboha Zocha sa stala ústrednou postavou historického románu Martina Kukučína, rodáka z Jasenovej, *ť*

Zdroj: Dušan Dubovský - Revúca kolíska slovenského stredného školstva